Vinohradnícko-ovocinársky náučný chodník Šalaperská hora

Kraj:	Bratislavský
Okres:	Senec
Geomorfologické jednotky:	Podunajská rovina a Podunajská pahorkatina
Geologická jednotka:	neogénna panva
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Veľký Biel, námestie
Východisko:	Veľký Biel, obecný úrad
Trasa:	Veľký Biel, obecný úrad – kaplnka sv. Jána Nepomuckého – Šalaperská hora – Bielske jazero – Veľký Biel
Dĺžka, prevýšenie:	12,5 km, prevýšenie 50 m
Čas prechodu:	4 h
Počet zastávok:	7
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: vinohradnícky, ovocinársky, historický

Typ chodníka: samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: nie je

Rok otvorenia: 2017

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je; informačné panely sú verejne dostupné na neoficiálnej stránke obce > .PDF

Kontakt: Základná organizácia Slovenského zväzu záhradkárov Veľký Biel

Poznámka: Náučný chodník vedie po poľných cestách, ktoré môžu byť v čase dažďa ťažko priechodné. Odporúčame absolvovať v jarnom alebo jesennom období.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie v obmedzenej miere.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Veľký Biel. Obec na styku Podunajskej roviny a Podunajskej (Trnavskej) pahorkatiny severne od toku Čiernej vody od západu susediaca so Sencom. Prvá písomná zmienka o obci Beel pochádza z roku 1294, v roku 1948 nahradil súčasný názov názov Magyarbél, v roku 1960 bola k obci pripojená susedná obec Malý Biel. Obec Beel patrila Bratislavskému hradu, majetky tu mali zemianske rodiny Földesovcov, Szülőovcov, Horváthovcov a Molnárovcov, v polovici 18. storočia patrila časť obce Sipkovitzovi, Dadanyimu a posledným majiteľom bol veľkostatkár Uhlík. Obec Minor Beel patrila rodine Oroszovcov. V 16. storočí sa tu usadili Chorváti. Obyvatelia zaoberali prevažne poľnohospodárstvom, pestovaním ovocia a zeleniny, no mnohí odchádzali za prácou do Bratislavy a Senca. V rokoch 1719 – 1825 na východnom okraji obce vybudoval ostrihomský arcibiskup Imrich Čáki podľa plánov viedenského dvorského architekta A. E. Martinelliho jeden z najväčších barokových kaštieľov na Slovensku. V štvorkrídlovej dvojposchodovej budove s nárožnými vežami bolo monumentálne ornamentmi a plastikami pozoruhodne zdobené schodište a kaplnka s maľbami G. A. Galliartiho. Kaštieľ slúžil o. i. aj ako kňazský seminár. Na ústredné nádvorie kaštieľa nadväzoval francúzsky park, neskôr zmenený na anglický, dnes zničený. Po ťažkom poškodení počas druhej svetovej vojny bol kaštieľ obnovený a v rokoch 1960 až 2006 poskytoval sociálne služby pre dospelých. V rámci reštitúcií sa vrátil do súkromných rúk, aktuálne čaká na nové využitie a chátra. Verejnosti je areál obmedzene prístupný počas príležitostných kultúrnych podujatí. Na miestnom cintoríne stojí hrobka majiteľov kaštieľa.

Šalaperská hora (174 m n. m.). Plochá vyvýšenina na okraji Trnavskej pahorkatiny severne od Veľkého Bielu, ktorá bola pre priaznivé prírodné podmienky – teplé podnebie, mierny sklon a vhodné pôdne podmienky – v minulosti významnou lokalitou pestovania hrozna a výroby vína. Tunajšie vinice patrili najmä bratislavským kláštorom a grófovi Esterházimu z Bernolákova. Hrozno a víno mimoriadnej kvality exportovali do Viedne i Čiech. Vinohradníctvo aj tu obmedzila v 19. storočí fyloxéra a neskôr za socializmu kolektivizácia, avšak pretrvalo dodnes.

Bielske jazero. Rozľahlé jazero (16 ha) na juhozápadnom okraji Veľkého Bielu neďaleko hlavnej cesty a železnice, ktoré sa rozrástlo v 70. rokoch 20. storočia z neveľkej jamy ťažbou štrkopiesku v riečnych náplavoch Podunajskej roviny pre výstavbu úseku diaľnice Bratislava – Trnava. O zarybnenie bývalého štrkoviska sa stará Slovenský rybársky zväz v Senci. Žije tu kapor obyčajný, pleskáč vysoký, plotica, karas, amur, lieň sliznatý, ale aj štuka, zubáč, ostriež, sumce a úhor európsky. Využíva sa i na rekreačné účely (kúpanie, windsurfing, korčuľovanie…). V širšom okolí je viac podobných jazier.

Podunajská rovina. Rozsiahly geomorfologický celok na juhozápade Slovenska pozdĺž Dunaja medzi

Bratislavou, Patincami, Novými Zámkami, Sereďou, Sencom a Pezinkom zaberajúci nivu Dunaja a jeho prítokov s časťou ich terás. Na krátkom úseku na severozápade susedí s Malými Karpatmi, inde len s Podunajskou pahorkatinou. Za Dunajom, ktorý tvorí slov.-maď. štátnu hranicu, rovina zväčša pokračuje s výnimkou dvíhajúcej sa pahorkatiny východne od ústia Mošonského Dunaja (južne od Číčova). Toto rovinné územie s lokálnymi plytkými depresiami či drobnými nevysokými terénnymi vlnami v nadmorských výškach 106 – 164 m budujú holocénne nivné alebo pleistocénne terasové riečne naplaveniny (hlinité, ílovité, piesčité a štrkovité sedimenty) miestami prikryté ostrovčekmi viatych pieskov (napr. Senec, Sereď, Vozokany, Veľké Kosihy) či spraší (napr. Hurbanovo). Juhozápadná polovica Podunajskej roviny medzi Dunajom, Malým Dunajom a dolným tokom Váhu predstavuje **Žitný ostrov**, ktorý je mohutným starým agradačným valom Dunaja. Z jeho centrálnej, najvyššej, časti sa kedysi Dunaj skĺzol do susedného nižšie položeného územia a tá – ako najsuchšia v zamočiarenom okolí – bola využitá pre osídlenie a dopravné línie. Po svojom presune Dunaj pokračoval v tvorbe nového agradačného valu, ktorý je osou svojrázneho územia so sústavou dunajských riečnych ramien a akumulačných depresií medzi nimi. Pre tvarovú i vývojovú podobnosť s normálnymi riečnymi deltami sa táto podunajská oblasť nazýva **vnútrozemskou deltou**. Vyvinula sa ešte pred zásahmi človeka do prirodzeného hydrologického režimu Dunaja pod miestom jeho prerezania sa cez Karpaty a jeho vstupom do tektonicky poklesávajúcej severozápadnej časti Malej dunajskej kotliny, v ktorej rieka pre spomalenie svojho toku sedimentovala veľké množstvo štrkov a štrkopieskov prinášaných najmä počas povodní zo svojho horného toku. Akumulácia dunajských štrkopieskov v oblasti tejto „delty“ dosahuje hrúbku od niekoľkých m pri Bratislave až do cca 600 m v gabčíkovskej depresii a tvorí obrovskú prírodnú zásobáreň pitnej vody, žiaľ, ohrozovanú v dôsledku priepustnosti sedimentov kontamináciou nebezpečných látok z priemyslu a poľnohospodárstva. Podnebie je teplé a suché, zrážky dosahujú 500 – 600 mm za rok, z pôdnych typov najhojnejšie sú fluvizeme, čiernice a černozeme, v území tečie Dunaj, Malý Dunaj, Čierna voda, Dudváh, dolné toky Váhu, Nitry a Žitavy. Prirodzené hydrogeografické pomery boli od polovice 19. storočie človekom silno ovplyvňované za účelom maximalizácie poľnohospodárskej produkcie získavaním ornej pôdy na úkor zamokrených lúk ako aj ochrany pred povodňami, čo dokumentujú početné antropogénne formy reliéfu, napr. kanály (odvodňovacie, zavlažovacie), hrádze, stavidlá, prečerpávacie stanice. Veľmi cenné pre zachovanie biodiverziy v prevažne poľnohospodárskej krajine sú fragmentárne zachované lesy (lužné lesy a teplomilné panónske dúbravy), mokrade, druhovo bohaté nivné lúky a vodné biotopy.

Podunajská pahorkatina. Rozsiahly geomorfologický celok v juhozápadnej časti Slovenska medzi Pezinkom a Trstínom na západe, Šahami a Štúrovom na východe, Sencom, Sereďou, Novými Zámkami a Dunajom na juhu s jazykovitými výbežkami k severu pozdĺž riek k Novému Mestu nad Váhom, Bánovciam nad Bebravou, Zlatým Moravciam, Pukancu a Sebechlebom, tvoriaci severnú a severovýchodnú časť Podunajskej nížiny. Na juhu susedí s Podunajskou rovinou, na západe ju ohraničujú Malé Karpaty a Považské podolie, zo severu do nej prenikajú ďalšie jadrové (Považský Inovec, Strážovské vrchy, Tribeč, Hornonitrianska kotlina) a na východe vulkanické geomorfologické jednotky (Pohronský Inovec, Štiavnické vrchy, Krupinská planina a Burda). Podunajská pahorkatina sa rozprestiera v oblasti dolných tokov Váhu, Nitry, Žitavy, Hrona a Ipľa (tvoriaceho s Dunajom na juhovýchode slovensko-maďarskú štátnu hranicu) v nadmorských výškach od 103 m (povyše ústia Ipľa do Dunaja) do zhruba 400 m (severovýchodne od Pukanca v cípe zabiehajúcom pozdĺž Sikenice hlboko do Štiavnických vrchov). Povrch pahorkatiny je hladko modelovaný, striedavo rovinný – na nivách a terasách vodných tokov (hliny, piesky, štrkopiesky) či sprašových tabuliach (spraše, sprašové hliny) – a mierne zvlnený až zvlnený – na širokých a plochých chrbtoch so svahmi plytkých i hlbokých dolín a úvalín na erózno-denudačne rozčlenených zvyškoch neogénnych morských a jazerných akumulácií (íly, piesky a štrky), proluviálnych kužeľoch pod úpätiami susediacich pohorí (ostrohranný skelet, zvetralé valúny), ostrovoch naviatych pieskov či vulkanických tufov alebo na miestach postihnutých nerovnomernými tektonickými pohybmi, ktoré sa prezentujú mozaikou lokálnych (zamočiarených) znížení a (zalesnených) vyvýšenín a náhlymi (pravouhlými) zálomami riečnej siete. V dôsledku tejto

pestrosti reliéfu so striedajúcimi sa nápadnými, prevažne severo-južným smerom pretiahnutými paralelnými vyvýšeninami a zníženinami sa člení pahorkatina na 11 geomorfologických podcelkov – dielčích pahorkatín (Trnavská, Nitrianska, Žitavská, Hronská a Ipeľská) a nív (Dolnovážska, Nitrianska, Žitavská, Hronská, Čenkovská a Ipeľská). Neogénne sedimenty, prekryté sprašami a sprašovými hlinami tvoria materskú horninu černozemí a hnedozemí, patriacim k najúrodnejším pôdam Slovenska. Okrem na nich pestovaných obilnín a olejnín tu má výborné prírodné podmienky a dlhú tradíciu aj vinohradníctvo. Lesy sa prakticky nezachovali, s výnimkou miniatúrnych lokálnych zvyškov historických dúbrav či dubohrabín či ostrovov na menej úrodnom podloží (štrky, vulkanity). Na tektonické poruchy viazané prirodzené teplé a studené minerálne pramene (Dudince, Santovka, Levice, Piešťany) dopĺňajú umelé geotermálne pramene (vrty) (Štúrovo, Podhájska, Poľný Kesov).

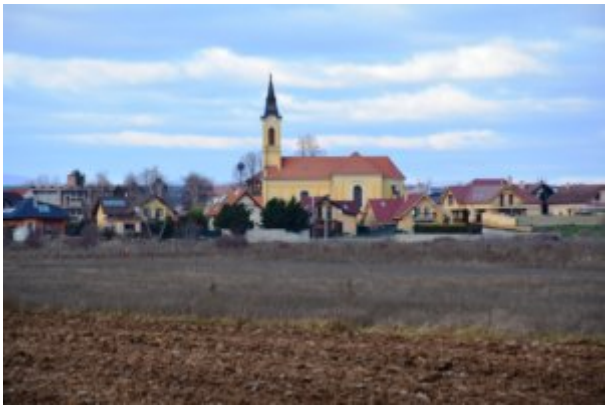
Názvy informačných panelov

1. Vinohradnícko-ovocinársky náučný chodník Šalaperská hora; obec Veľký Biel
2. Barokový kaštieľ
3. Svätý Urban – patrón vinohradníkov
4. Studňa svätého Jána Nepomuckého
5. Ovocinárstvo a včelárstvo
6. Vinohradníctvo a vinárstvo
7. Jazerá a športový rybolov

5

Ovocinárstvo a včelárstvo

Vinohradnícky – ovocinársky náučný chodník Šalgovského kopca

Ovocinárstvo – história a vývoj

Šalgovská hora je rodinné pohorkatské územie s najvyšším bodom 172 metrov n. m. Geograficky je súčasťou Podunajskej panvy. Administratívne patrí do katastrov obcí Kmeťovičovo, Chorvátsky Grob a Veľký Biel.

Mierne svahy, nízka klíma a kvalitná pôda predurčujú vynikajúce podmienky na pestovanie ovocia a vinnej révy. Z ovocných stromov sa tu dobre darí broskyni najmä jabloni, hrušiam, čerešni, slivke, marhuli a orechu.

V minulosti obchodníci vyhľadávali ovocie zo pri ceste v blízkosti Šalgovskej hore pri cudzích ale, že je Nepomucného. Vynikajúcim odbytiskom bol trh v jarmoky v Rusovciach, Jelke, hrušiam, ale aj ale vzdialenej Budapešti.

S rozvojom ovocinárstva sa rovnako začali pestovateľa organizovať. Po II. svetovej vojne vznikla pobočka Slovenskej ovocinárskej spoločnosti, ktorá svojich členov vzdelávala, realizovala im odborné prednášky a skúšky sa o pekné ovocie.

V súčasnosti Základná organizácia záhradkárov vo Veľkom Bieli usporadúva výstavy ovocia, zimnéj súťaže a organizuje odborné záhradkárske stretnutia.

V 90. rokoch 20. storočia vupriestor na Šalgovskej hore pomerne dobre ubránil kolektívnosti s zachovali si ať dodnes svoj charakter. Negatívny dopad na ochranu a regeneráciu vzácnej a ekonomicky mak vtáctva chátrajú, ktorú ochranca tiaň územie od pálenia obcí. Postupne konali aj zásahy mladej generácie o ošetrovanie vzácnych drevín. Z jahodníkov mnohí sú ovocných stromov zostalo niekoľko starých odrodových stromčekov. Ich vek sa odhaduje na viacerých 100 až 200 rokov.

Včelárstvo vo Veľkom Bieli

Doplnkovým zamestnaním a záľubou niektorých obyvateľov bolo včelárstvo. Včelstvá predstavovali med a vosk. Obe produkty boli v minulosti obchodným a výmenným artiklom. Medzi včelárov patrili rodiny, ktoré sa na prípravovali boli z včelárska vásta. Okrem toho sa všetci postarali o opeľovanie ovocných stromov a ďalších poľnohospodárskych kultúr na Šalgovskej hore a okolí.

O rozvoj včelárstva vo Veľkom Bieli sa zaslúžil najmä rodák Ing. Adolf Tekel, CSc., ktorý spolu s kolektívom dobr Bielom cenu za vzornú včelársku časť chovateľ.

Včelárstvo na Slovensku

O rozvoj včelárstva na Slovensku sa zaslúžil národný buditeľ, katolícky farár Jozef Hrebík. Pre pregnútil fakt napísal knihy o včelárstve „O úmysloch a všetkých rozmýšlaní medzi úradníka a dohliadkom o včelárskom hospodárstve" a "Slovenskí včelár rozsudzujú".

Založením 30. storočia vznikali na území Slovenska včelárske spolky. Založené boli aj viacerí včelárske školy a celkový. V roku 1953 bola otvorená Včelárska panika v nehľadský, hrádkový pri Senci, spoločnosť, nadšenci a vznikalo 1 dúbok pre slovenských včelárov. V roku 1971 sa v nej viac včelárskej skúsenosť.

Chorvátsky Grob
Veľký Biel
Bernolákovo
500 m
500 m

MAPY.CZ